

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

עירובין פד-צ | פרשת וירא | גליון מס' 44

דף פד

הכא בבור מלא פירות עסקינן, והא חסרי, בטיבלא- בתרומת הדשן (ח"א סי' ס"ז) דן אי מוקצה מותר בנגיעה מבלי שיטלטלנו, והוכיח מסוגיין דשרי, דהכא הכא אוקימנא דהפירות הם טבל שהן מוקצה ואסורין בטלטול, ועם כל זה בני מרפסת משתמשים על גבי פירות, הרי דאף דהן מוקצה כיון דאינו מזיזן שרי ליגע בהן ולהניח עליהם. והובא להלכה ברמ"א ס' ש"ח ס"ג.

ועיי"ש במשנ"ב מפמ"ג דלהניח על המוקצה שרי אף אם המוקצה מתנדנד, דהוי טלטול מן הצד, כיון דאינו נוגע במוקצה רק ע"י דבר אחר. אבל לנגוע במוקצה בידי מותר רק אם אינו מזיזו.

אמנם בס' בתשורת ש"י (סימן קעט) כתב להעיר ע"ד התרומה"ד דלכא' מדוע הגמרא העמידה את הסוגיא שמילא את הבור בפירות טבל ולא בשאר דברים שהם מוקצה. וביאר על פי המבואר בשבת (דף מג ע"א) שבטבל אין חשש של מבטל כלי מהיכנו מפני שטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן. וביאר הרשב"א שאין כוונת הגמרא שטבל אינו מוקצה וראוי לטלטלו, שהרי מבואר בשבת (דף קכו ע"ב) [ובסוגייתנו] שאין מטלטלין הטבל, אלא הכי קאמר, כיון דאילו עבר ותקנו מתוקן אשתכח דקליש איסוריה, ולא חשבינן ליה כמבטל כלי מהיכנו, יעו"ש. ועל פי זה כותב התשורת ש"י שעל פי סברא זו יתכן לומר שאין ראייה מסוגייתנו שמותר לגעת במוקצה, דדוקא בפירות טבל שהאיסור שלהם הוא קלוש, בזה אמרינן שהבור עומד גם לשימושם של בני החצר, אך אין ראייה לשארי מוקצה שמותר לגעת בהם.

וראוי לציין דבר נחמד שכתב בס' חשוקי חמד דהנה קיימ"ל להלכה שהתורם משלו על של חבירו תרומתו תרומה, כמבואר ברמב"ם (פ"ד מתרומות

ה"ב) כיון שהוא זכות גמור עבור בעל הפירות, שכעת יוכל לאכול הפירות מבלי להפסיד את פירות התרומה, אם כן ודאי ניחא ליה. מתי לכו"ע אף בסתמא לא יוכל להפריש משלו על של חברו כי אם מדעתו של חברו בעל הטבל?

תשובה. נאמר בעירובין דף פד ע"א הכא בבור מליאה פירות עסקינן [הכא בבור מלא עד חוליתו בפירות, ואין הבור עתיד להיחסר במשך השבת] שואלת הגמרא והא חסרי, [והלא גם פירות עתידים להיחסר במשך השבת] משיבה הגמרא בטיבלא [מדובר בפירות טבל שהם אסורים באכילה, ולפיכך אסורים לטלטלם בשבת. ולכן הם אינם עתידים להיחסר, ואף על פי שעתידים הפירות להפנות מתוך הבור לאחר השבת? כיון שישארו שם עד סוף השבת בגלל שהם טבל ומוקצה, הם מועילים להעלות את גובה הבור כדי שתשמישו יחשב נוח לאנשי מרפסת].

הנה פתרון החידה, מדובר בבור הסמוך למרפסת, והוא מלא פירות, ובעל הפירות מעוניין לטלטל מהבור למרפסת. אדם זה לא רוצה שהפירות יתקנו, כי אז הוא מאבד את האפשרות של שימוש בבור, והתיקון לא טוב לו, בכה"ג אין אדם יכול לעשר פירותיו מבלי הסכמתו.

דף פו.

נבח בך גורייתא פוק- כתב בס' חשוקי חמד: שאלה אשה שרוצה להכניס את חמיה האלמן לביתה, כדי שבעלה יוכל לטפל בו, והיא תוכל גם לעזור לו בכיבוס הבגדים ובהכנת האוכל וכדומה, והיא שואלת אם זה כדאי לה, כי יש לחמיה בת שהוא יכול לשהות אצלה, והיא תטפל בו כראוי, אך אצלה יהיה לו יותר טוב, כיון שהיא גרה קרוב למקום מגוריו, והוא יוכל ללכת להתפלל בבית הכנסת אשר

כתב החתם סופר (שבת דף קמז): 'מה שנראה לי שנולד לך זה מנהג לחדש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד עי"ז זוכר הכל ומילתא דתמיה מידכר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי'.

ממקום שנבראת [עצם]. ופירש"י זה ממקום שנברא; אדמה, עפר תיחוח נוח ליבטל, אבל בשר ועצמות קשין.

ויעוין גם בשו"ת חכם צבי (סימן צה) שהביא ראיה שהכלה מסתדרת עם חמיה דאיתא בבבא בתרא (דף קמג ע"ב) ונפסק בשו"ע חו"מ (סימן רמז ס"ב) המשלח כלים לביתו סתם, והיו בהם כלים הראויים לבנות, יטלו אותם בנותיו אומדן דעת הוא שלהן שלח, ואם אין לו בנות, או שהיו בנותיו נשואות, יטלו אותם נשי בניו, שהדעת נוטה שלהן שלח. הרי לנו דאין שנאה בין הכלה לחמיה, אלא שיתכן שאין סתירה בין זה לגמ' בעירובין דמה שהוא שולח לכלתו, כתב הסמ"ע (שם סק"א) הטעם דכלותיו קודמים משום דצרכיהן על בניו בעליהם, משא"כ צרכי בנותיו דיש להן אנשים שיעשו להם צרכיהם, הרי דאין הטעם משום דאוהב לכלתו אלא משום דדואג לבנו.

לאור כל זאת יתכן דילך לגור אצל בנו, דאין כלתו מיוחדת לשנוא את חמיה, אלא זה טבע של הנשים שאינם מתפייסות מהר, אולם אם כלתו תקבל על עצמה להתגבר על טבעה ולהתפייס, ילך לדור אצל בנו.

אולם בשו"ת הרב"ז (סימן לד) למד הגמרא כפשוטו דכלתו אינה מתפייסת אצל חמיה, ועל כן ייעץ לאחד שילך לדור אצל בתו, ולא אצל בנו, וכן כתב בשו"ת צמח צדק (חו"מ סימן מב) יעו"ש. בכל זאת נראה דהם פסקו דבריהם רק כאשר האב שואל אצל מי ילך לדור לזה צריכים לייעץ על פי הגמרא שילך לדור אצל בתו, אבל אם הכלה שואלת אם להכניס את חמיה, צריך לומר לה שתכניסנו, דמה דאמרין נבך בך גורייתא פוק, אינה גזירת הכתוב שהכלה לא מסתדרת עם חמיה, אלא שהוא טבע העולם, אבל ודאי שאשה שמבינה שתכלית העולם הזה הוא כדי לחטוף מצוות, וכל המריבות הקטנוניות הם רק נסיונות כדי לתת לה את הטוב בעולם הבא, תכניסנו לביתה, ואשריה בעולם הזה, וטוב לה לעולם הבא.

אך יש להוסיף שלפעמים טוב יותר לדור אצל הבת, ולא אצל הכלה, כי שמתאכסן אצל הבן יש לחוש ל"יחוד", כי לפעמים הבן עוזב את הבית, משא"כ כשיתאכסן אצל הבת לא יכנס לנסיונות של יחוד. ולכן לא אמרה הגמרא טעם זה, כי הגמרא עוסקת כשהולך לגור יום אחד בלבד, כלשון המשנה הניח ביתו, והלך לשבות אצל בתו באותה העיר, דמשמע שהולך לבתו רק לשבות, אבל בענינו שמתכוין להתאכסן לזמן ממושך, בזה עדיף לשבות אצל

הוא רגיל בו, וגם יסתובב בסביבה המוכרת לו, ואנשים אשר שם מכירים אותו ושאלו בשלומם, ולפעמים גם יבואו לבקרו.

אך מצד שני חוששת שמא זה יהיה מצוה הבאה בעבירה שיגרום מחלוקת ומריבות, ויכול לגרום אף לחמור מזה שתסתלק השכינה מביתם, על ידי שיופר שלום ביתם, כיון שאשה נמצאת תמיד בביתה, והאיש רוב היום לא נמצא בבית, ואולי משום זה עדיף שהוא יהיה אצל בתו?

תשובה שנינו בעירובין דף פו ע"א שהעוזב את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת, שלדעת רבי יהודה ורבי יוסי, אינו נחשב שהוא דר בביתו כיון שאינו עתיד לחזור לביתו בשבת, ודירה בלא בעלים לאו שמה דירה, [ולכן אינו אוסר את החצר לגבי עירובי חצרות]. ואמר רבי שמעון אפילו הניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר, שכבר הסיע מלבו [הסיח דירת ביתו מלבו. רש"י].

ואמרין על זה בגמרא, אמר רב הלכה כרבי שמעון ודוקא בתו, אבל [אם הלך לשבות אצל] בנו לא. דאמרי אינשי נבח בך כלבא עול, [נבח בך כלב זכר הכנס לבית ואל תחשוש ממנו] נבח בך גורייתא פוק [אם נבחה בך כלבה ברח ממנה]. והנמשל פירש"י דעביד איניש דדייר אצל חתנו, אבל לא אצל בנו שמא תתקוטט עמו ויצא. ולפ"ז יתכן דצריך לייעץ לה שלא תכניסו לביתה כי זה יגרום למחלוקת.

אולם בשו"ת מהרי"ט (אה"ע סימן לא) דן האם אדם נאמן להתיר אשת בנו מעיגון, או שאין נאמן כמו שחמותה אינה נאמנת דשונאת אותה כמבואר ביבמות (דף קיז ע"א). והטעם שחמותה אומרת, כלתי אוכלת יגיע אמי שהביאה לאבי מבית אביה, והכי נמי גם חמיה שונא לה משום זה, [ויעוין בשו"ת הרב"ז ס"א שהביא שהוא מחלוקת בירושלמי יבמות (פט"ו ה"ד)] והביא לזה סמך את הגמרא בעירובין הנ"ל, וכתב על זה המהרי"ט דודאי לא אמרו אלא חמותה אבל חמיה לא. וביאר את הגמרא בעירובין שלא אמרו שכלה רגילה להתקוטט עם חמיה יותר מחתן, אלא דחתן אם יקנטרו יתפייס, ולא מפני כן ישוב תיכף לביתו, אבל כלה אי מקנטרא ליה לא מפייסה ויצטרך לחזור לביתו, והיינו דאמרי אינשי נבח בך כלבא עול, כלומר סופו להתפייס, אבל כי נבחא גורייתא פוק, דאינה עשויה להתפייס. עיין שם.

ודברי המהרי"ט הלא המה דברי הערוך (ערך גר) שכלתו לא מתפייסת, ונראה דכוונתם לגמרא בנדה (דף לא ע"ב) מפני מה האיש מקבל פיוס ואין אשה מקבלת פיוס, זה ממקום שנברא [אדמה] וזו

הבת, כדי שלא ישלל ביחוד, ויתכן שגם אם בעלה בעיר אסור, כי לבו גס בה.

דברנו אמורים בהולך לשבות אצל בתו כלומר לגור בביתה, אבל כיום שישנם יחידות דיוור, אשר בה גר האלמן לבד, אלא שהוא מסונף לבית הבת והוא לא ממש שובת אצלם, יתכן שאין כלל זה ולא שכיח כל כך קטטה, וגם אין איסור יחוד, ואולי אין הבדל בין בן לבת.

לא שמיע לך הא דאמר רב יהודה אמר רב וכו' צריך שיראו ראשון של קנים למעלה מן המים טפח - כתב רבינו יעקב בעל הטורים בשאלתו לאביו הרא"ש בשו"ת הרא"ש (כלל כא סי' צ) דצריך לומר דרב רק מפרש למתני' כן, אבל הוא עצמו לא ס"ל כן, דהרי בגמ': (עמוד ב') אמרינן דרב אמר דמחיצה תלויה מתרת במים עיין שם.

אך הרא"ש כתב אליו בתשובתו שם דאינו צריך לזה, כי מחיצה תלויה יותר טובה ממחיצה שהיא כלה במים ואין ראשי הקנים שלה נראין, כי מחיצה תלויה ניכרת שנעשית להתיר המים, ואילו מחיצה שהיא שקועה במים אין ניכר כלל שיש כאן מחיצה, עיין שם.

דף פז.

אמר ר' יהודה מעשה באמת המים שהיתה באה מאבל לציפורי והיו ממלאין הימנה בשבת וכו' אמרו לו משם ראה מפני שלא היתה עמוקה י' טפחים ורחבה ד' - בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' פז) נשאל בגומת מים משופעת שאין המדרון מתלקט י' מתוך ד' אבל המים שבה עמוקים י' ורחבים ד', האם אנו מסתכלים על המים או על הגומא. והשיב דמצד הסברא נראה דהכל תלוי במחיצות הקבועות וע"כ מסתכלים על הגומא.

ובזה ביאר את דברי הגמרא כאן דר' יהודה הביא ראה מאמת המים של אבל וחכמים אמרו שלא היתה עמוקה י', ולכאורה יפלא וכי לא שיער ר' יהודה כשבא להביא ראיה משם, וחזי מאן גברא רבא קמסהיד עלה, אלא ודאי דהמים היו עמוקים י' ורחבים ד'. אלא דהגומא היתה משופעת כנ"ל, ור' יהודה לא ידע מזה, וע"כ הביא ראה מאמת המים הזו, אבל רבנן ידעו שהגומא משפעת וכנ"ל וע"כ אמרו לו שלא היתה עמוקה י' ורחבה ד', עיין שם. וע"ע בשו"ת ישועות מלכו (או"ח סי' כט).

דף פז:

גזוזטרא שהיא למעלה מן המים, אין ממלאים הימנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה

עשרה טפחים, בין מלמעלה בין מלמטה - ופרש"י דגוד אחית אמרינן להכשיר, אף על פי שהיא תלויה, וכך נפסק בשו"ע (או"ח סימן שנה ס"א). ונסתפק בחת"ס (או"ח סימן פט ד"ה אך מה ישענו) אם ספנים ודייגים עוברים תחת הגזוזטרא, האם הם מבטלים את המחיצה, כדין בקיעת גדיים שמבטלת מחיצה בקרקע, האם נאמר דכשם שבקיעת דגים לא מבטלי גוד אחית [כמבואר במסכת שבת (דף קא ע"א)] כך גם בקיעת הדייגים נחשבת כבקיעת דגים, או דילמא רק בקיעת דגים אינה נחשבת לבקיעה, אבל בקיעת דייגים מבטלי מחיצתא, יעו"ש.

והנה מה דמספקא ליה לרבנו החת"ס פשיטא ליה לשו"ע הגר"ז (סימן שנה סט"ו) לאיסור וז"ל: לא התירו במים מחיצה תלויה אלא כשאין דריסת הרגל עוברת שם בהם מחמת עמקם, אף על פי שאינם עמוקים עשרה, אבל מים שהרבים בוקעים בהן אין מחיצה תלויה מתרת בהם, לפי שבקיעת הרבים מעכבת מלומר גוד אחית. והוסיף בקונטרס אחרון דהני רבים לאו דוקא שישים רבוא, אלא כל שבוקעים תחת המחיצה אף שאינם שישים רבוא, א"א לומר גוד אחית דלא גרע מבקיעת גדיים שאינם שישים רבוא.

דף פח:

אחת לי עוקה ואת לי גיסטרא בריכה ועריבה אף על פי שנתמלאו מים מערב שבת שופכין לתוכן מים בשבת - בשו"ת מהר"ם בר ברוך מרוטנבורג (דפוס פראג סי' צו) דן לגבי ביהכ"ס העומד בקיר חומת העיר והצואה נופלת בתוך החפירה המקפת את העיר, וכתב דאין להתיר ע"י עשיית עוקא בתוך רה"י, ואף דלגבי מים אמרי' כאן בגמ': דעוקא ועריבה אף שנתמלאו מים מע"ש שופכין לתוכן מים בשבת, דוקא מים התירו דלא מבטלי מחיצתא ותיימו מיא, אבל מי רגלים וצואה מבטלי מחיצתא, דלא עדיפי מפירות דאמרי' בשבת (ק ע"א) דבור ברה"ר עמוקה י' ורחבה ד' מלאה מים הזורק לתוכה חייב, מליאה פירות הזורק לתוכה פטור. מ"ט מיא לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצתא, עיין שם.

דף צ.

ספינה רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד' וכו' - כתב הגר"מ אהרנברג זצ"ל בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' נד ס"ק ג) דכל מחלוקת רב ושמואל זה דוקא בספינה, שאף שהמחיצות נעשו להבריח המים וכדאי' בגמ', מ"מ

ומכאן הוכיח בספר משכנות יעקב (סי' קכג) שאין לסמוך על צוה"פ א"כ נעשה לצורך היתר טלטול. אך צוה"פ שנעשה לחיזוק תקרה כמו במקרה דידן, א"א לסמוך על זה למחיצה. ולפי"ז פסל בשו"ת ישועות מלכו לסמוך על עמודי הטלגרף שמתקונים בצורת הפתח, אך מכיון שלא נעשו לשם היתר טלטול, א"א לסמוך עליהן למחיצה.

אך החזו"א (סי' קיא ס"ק ה) הכשיר לסמוך על עמודי הטלגרף, אף על פי שלא העמידו אותו לשם כך, אם אנשי המקום מעונינים להשתמש בזה לצורת הפתח, הרי זה צוה"פ כשירה. וא"צ שהבעלים של העמודים יחשבו לשם כך. ואף על פי שגם עכשיו עיקר ייעודם אינו לשמש כצוה"פ, אפ"ה מהני. ומה שמבואר כאן ברש"י שאין לסמוך על האכסדרה לצוה"פ, לפי שכאן אין בדעתו לייחד את העמודים לשמש בקביעות כצוה"פ. ורק מעונין עכשיו לטלטל באקראי, ובכה"ג שאינו מייחד את זה לצוה"פ, א"א לראותו כצוה"פ, אלא נחשב לדבר העשוי לחיזוק תקרה בלבד ולא לפתח.

והגאון ר' חיים אלעזר ואקס ז"ל מפיערסקוב בשו"ת נפש חיה (סי' לה) גם כן הכשיר עמודי הטלגרף לשמש כצוה"פ, ואת הראיה מסוגיין דחה, שמאחר והקנה העליון משמש לחיזוק התקרה, אנו רואים אותו כחלק מן התקרה. ואת התקרה עצמה אי אפשר להחשיב לצוה"פ, כמו שאת כתלי המבוי א"א להחשיב לצוה"פ, (עי' מש"כ בדף ב א), שצריך שיבלוט במקום המחיצה הרביעית, וכמו"כ הקנה העליון צריך לבלוט כלפי מטה, וכאן אף על פי שהקורה בולטת, הרי היא טפילה לתקרה, וא"א להשתמש בה כקנה עליון לצוה"פ.

הודעה חשובה ודחופה

לאחר שזיכנו ה' להקים את הכולל הייחודי 'בית מדרש גבוה לכהנים'- והוא כולל ערב וכולל יום שישי לכהנים להכנים לעבודת בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו כרצון אדיר חפצו של מרן הח"ח זיע"א שהרבה לעורר ע"כ בספריו ובמכתביו- ואשר נוסד ע"י מאות אנשים אשר נתנו ה"ק של 10 ₪ לקיומו והחזקתו. כעת שאיפתנו להקים 'כולל יום שלם' לכהנים, כל מי שיוכל לסייע בדבר גדול ונשגב זה למען בית ה' אלוקינו הן בעצה והן בממון שכתרו רב למאוד- פנו כעת למס' הטל: 0504166339 או במייל k0504166339@gmail.com

ס"ל לרב דהיות ואם יכנסו לספינה לא יוכלו להיות שם, א"כ הצורך להבריח המים הוא לצורך הדירה בספינה, ושפיר נחשב מוקף לדירה.

ועוד, דמחיצות הספינה נעשו גם לדירה כמו כל חצר שמחיצותיו נעשו לשמור הכלים שבתוכן, אלא מחלוקת רב ושמואל אי שאר התשמישין חשיבי שיהי נחשב מוקף לדירה או לא וכדכתב בריטב"א.

וא"כ דוקא בספינה פליג רב, אבל בבריכת מים שיש לה מחיצות כדי שילדים לא ילכו לשם בשעה שאין מי שישגיח עליהם י"ל דבזה גם רב מודה דלא נחשב מוקפת לדירה ואין לטלטל בה יותר מד'. דאל"כ אלא גם בבריכה יפליג רב, א"כ אדמפלגי בספינה דהמחיצות צריכין גם לשאר תשמישין, ליפלגי באופן שאין המחיצות צריכות רק להבריח המים, ואין לומר דפליגי בספינה להודיעך כחו דשמואל, דיותר הו"ל לאשמועין כחו דרב דהא כוחא דהיתרא עדיף. אלא ודאי רב מודה בכה"ג, עיין שם.

דף צ:

דאיתמר אכסדרה בבקעה, רב אמר מותר לטלטל בכולה, ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בארבע. רב אמר מותר לטלטל בכולה פי תקרה יורד וסותם, ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בארבע, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם- ופירש רש"י שצורת האכסדרה היא שפרוצה מד' רוחותיה ועומד קירויה על ד' יתידות, ונותנים ד' הקירות מיתד ליתד ועליהן מסדרים הנסרים. וע"ז דנה הסוגיא האם בכה"ג אומרים פי תקרה יורד וסותם או לא אומרים. ויש לתמוה, לפי פירוש זה של רש"י, הרי יש כאן ד' צורות הפתח המקיפות המקום. וא"כ מה בכך שלא אומרים פי תקרה, תיפו"ל שיש כאן צורת הפתח בד' מחיצות המקום.

ובשלמא לפי הדעה שהובאה בתוס' (דף יא. ד"ה אילימא) שאין צוה"פ מועלת מד' רוחות רק כשיש כבר בב' רוחות מחיצות גמורות, (ועיי"ש מה שפירשנו בזה), מבואר שכאן לא מהני צוה"פ. אך לפי החולקים שם, וכן פסקו רוב הפוסקים, מדוע אסר שמואל לטלטל כאן.

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב- שמעו ותחי נפשכם.

כמו"כ מתקיים שיעור 'למשכימי קום' לאחר הנה"ח בביהכנ"ס 'תורת משה מציון' רח' החוזה פינת דרכי איש, ו'למאחרי שבת' בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 בשעה 10.35 בערב.

ניתן לשמוע את השיעור בקו השיעורים במס' 02-5941069 חדר 791 ולהקיש 1213

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

בכתובת זו ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק.

לתרומות עבור 'בית מדרש גבוה לכהנים' פנו לטל 0504166339 או דרך מכשירי נדרים.